

Kvinner og menn – *Please, mind the gap!*

50 %
av kvinnene i arbeid
eller utdanning
etter introduksjons-
programmet

Introduksjonsprogrammet

Introduksjonsordningen har siden 2004, vært et viktig integreringspolitisk tiltak for nyankomne flyktninger. Ordningen innebærer både introduksjonsprogram og -stønning.

Det er et individuelt tilrettelagt program for flyktninger som blir bosatt i kommunene og består av opplæring i norsk og samfunnskunnskap, samt ulike yrkesrettede tiltak. Sammen med deltakelse i programmet gis introduksjonsstønning, som økonomisk grunnlag for livsopphold.

Introduksjonsordningen ble obligatorisk for alle kommuner som bosetter flyktninger fra og med september 2004. Kommunene er pliktig til å tilby programmet innen tre måneder etter bosetting. Kostnadene dekkes av det statlige integreringstilskuddet ved bosetting av flyktninger.

Justis- og beredskapsdepartementet er overordnet ansvarlig for introduksjonsloven og -ordningen, mens Integrerings- og mangfoldsdirektoratet har ansvaret for implementeringen av loven og at programmet blir iverksatt i kommunene.

Anette Walstad Enes

er statsviter og seniorrådgiver i Statistisk sentralbyrå, seksjon for leveårsstatistikk.
(anette.walstad.enes@ssb.no)

Halvparten av kvinnene som deltar i introduksjonsprogrammet for nyankomne flyktninger er i arbeid eller utdanning ett år etter endt program. Politikernes målsetting er 70 prosent. Menn når dette målet, men kvinnene når det ikke. Hva skyldes dette gapet mellom kvinner og menn? For å si som på T-banen i London: *Please, mind the gap!*

Introduksjonsordningen for nyankomne flyktninger er det største integreringspolitiske tiltaket i Norge noen sinne. Flyktninger som har fått oppholdstillatelse skal skolerers slik at de kan delta i det norske arbeidsmarkedet. Målet er å gi tilstrekkelig grunnleggende opplæring i norsk, kunnskap om det norske samfunnet og arbeidsrettede tiltak, for å styrke flyktningenes mulighet for deltakelse i yrkes- og samfunnslivet, og deres økonomiske selvstendighet (Introduksjonsloven 2003).

Det politisk fastsatte målet er at minst 70 prosent av de tidligere deltakerne skal være i arbeid eller utdanning ett år etter endt introduksjonsprogram. Menn når dette målet, kvinner gjør det ikke: Mens syv av ti menn er i arbeid eller utdanning ett år etter endt introduksjonsprogram, gjelder dette for halvparten av kvinnene. Hva skyldes dette «gapet» mellom resultatene for kvinner og menn?

Hva kjennetegner dem som lykkes?

Hvem lykkes i introduksjonsprogrammet ut fra intensjonen – at de tidligere deltakerne skal være i arbeid eller utdanning i årene etter endt program? Ser vi noen typiske trekk som skiller seg ut? I tillegg til at menn gjør det bedre enn kvinner, ser vi også at yngre gjør det bedre enn de eldre. De som har utdanning fra hjemlandet gjør det bedre enn dem med lav eller ingen utdanning. Ugifte gjør det bedre enn gifte.

Videre ser vi at flyktninger fra noen land gjør det gjennomgående bedre enn flyktninger fra andre land: for eksempel gjør personer fra Eritrea, Etiopia og Kongo det bra, mens de fra Somalia, Palestina og Irak har lave andeler i arbeid eller utdanning (Enes & Wiggen 2016). Deltakere som har fått tiltak i introduksjonsprogrammet som er nært knyttet til arbeidslivet eller utdanningssystemet, gjør det også komparativt bedre enn de andre (Blom & Enes 2015; Tronstad 2015).

Hva gjør kvinner etter endt introduksjonsprogram?

Vi vet mye om kvinnenes videre vei inn i samfunnet etter endt introduksjonsprogram, men det er noen grupper kvinner som ikke synes i statistikken, og det gjelder først og fremst dem som er under grunnskoleopplæring eller er hjemme med barn.

Vi har ikke informasjon på individnivå i grunnskolen, og dette gjelder også voksne. Vi kan derfor ikke finne ut om voksne i grunnskolen jobber eller for eksempel mottar sosialhjelp. Vi vet heller ikke hvordan fordelingen etter kjønn er i grunnskoleopplæring for de tidligere deltakerne i introduksjonsprogrammet. Dersom de ikke inngår i noen av de overnevnte gruppene, for eksempel at de har en deltidsjobb eller mottar sosialhjelp, vet vi ikke hva deres hovedaktivitet er, og de vil da inngå i gruppen «ukjent status». Dette gjelder også for kvinner som er hjemme med barn.

Blant kvinnene er nesten tre av ti sysselsatte, og nær en av ti både sysselsatt og i utdanning i 2014, ett år etter endt introduksjonsprogram (se tabell 1). Til sammen utgjør dette 36 prosent som er sysselsatt heltid eller deltid. Over halvparten av de sysselsatte kvinnene jobber innenfor helse- og sosialtjenester eller rengjøring (Enes & Wiggen 2016). 14 prosent er under utdanning, enten i videregående opplæring eller høyere utdanning. Tar vi også med dem som både er under utdanning og jobber, er tallet 23 prosent.

En av ti er registrert arbeidsledige eller på tiltak, en andel som er like stor for kvinner og menn. En av ti kvinner mottar sosialhjelp. For hele 14 prosent av kvinnene har vi ikke opplysninger om hva de gjør, mens dette gjelder for kun 4 prosent av mennene. Tallene er fra 2014, men vi ser at disse ikke skiller seg vesentlig fra tidligere år.

Arbeid – lakmustesten for god integrering

Norske kvinner er på verdenstoppen i sysselsetting. Mange innvandrerkvinner kommer fra land der dette er helt annerledes. Normen og målet er at alle skal være i arbeid i Norge. Deltakelse i yrkeslivet blir sett på som selve lakmustesten for god integrering (Meld. St. 30 (2015-2016)).

Sysselsetting er viktig for flyktninger både for å lære norsk og lære om det norske samfunnet, samt å få kollegaer som kan bli kontakter og venner. Arbeid er utslagsgivende for selvfølelse og for at hverdagen kan bli mest mulig lik den til majoritetsbefolkningen. Ikke minst, er arbeid avgjørende for å kunne bli økonomisk selvhjulpen.

Arbeid er også viktig for barna til kvinner med flyktningbakgrunn. At mødrene har betalt arbeid er utslagsgivende for at barna slipper å vokse opp i fattigdom. Økte inntekter vil kunne bidra til at barna ikke møter økonomiske hindringer når de ønsker å delta i skolefritidsordning, fritidsaktiviteter, skoleturer, bursdager og annet sosialt samvær. Videre er det betydningsfullt for barna å se at moren deltar i det norske samfunnet, i likhet med kvinner fra majoritetsbefolkningen, og ikke er sosialt isolert som enkeltperson eller innen en gruppe av andre like isolerte mødre.

Hva skyldes gapet mellom kvinner og menn?

Kvinner oppnår altså mindre enn menn; de har 20 prosentpoeng lavere andel i arbeid og utdanning ett år etter endt introduksjonsprogram (Enes & Wiggen 2016). Mønsteret er gjennomgående år etter år. Den store forskjellen i resultatene mellom kvinner og menn kan ha mange forklaringer. Vi vil skissere noen av dem her.

Kvinnene er eldre...

Kvinner er generelt eldre enn menn når de avslutter introduksjonsprogrammet. Årsaken til dette er at en større del av flyktningene er unge menn som kommer alene, mens kvinner ofte kommer i ettertid sammen med familien (Blom & Enes 2015; Sandnes & Østby 2015). Samtidig ser vi at kvinner bruker lengre tid på introduksjonsprogrammet enn menn, noe som også bidrar til at de er eldre når de går ut av programmet. Vi har tidligere sett at de yngre aldersgruppene gjør det bedre enn de eldre. Siden kvinnene er eldre enn mennene, kan dette være med på å påvirke resultatene i introduksjonsprogrammet.

... og lavere utdannet

I en studie der vi så på tidligere deltakere som gikk ut av introduksjonsprogrammet i årene 2007 til 2011, hadde halvparten av både kvinner og menn grunnskole som høyeste fullførte utdanning, mens 1 av 10 hadde fullført videregående opplæring. Kun en av ti kvinner hadde høyere utdanning, mens det gjaldt to av ti menn. Tre av ti kvinner var registrert med «uoppgitt utdanning», dobbelt så stor andel som for menn. Dette er personer vi ikke har utdanningsopplysninger om.

Personer med flyktningbakgrunn

Personer som har kommet til Norge av fluktgrunner og familieinnvandrede til disse. Barn født av personer med flyktningbakgrunn etter at foreldrene kom til Norge, er ikke regnet med. Asylsøkere er heller ikke regnet med. Personer med flyktningbakgrunn blir i denne artikkelen omtalt som flyktninger.

Tabell 1. Status på arbeidsmarkedet november 2014 for personer som avsluttet introduksjonsprogrammet i 2013

	Kvinner	Menn	Begge kjønn
I alt (antall)	1 786	2 056	3 842
	<i>Andel</i>		
Sysselsatt/under utdanning, i alt	50	72	62
Sysselsatt	27	44	36
Sysselsatt og under utdanning	9	15	12
Under utdanning	14	14	14
Registrert ledig/på tiltak, i alt	11	11	11
Registrert helt ledige	7	8	7
Andre arbeidssøkende	4	3	4
Annen eller ukjent status, i alt	39	17	27
Nedsatt arbeidsevne, på tiltak	4	2	3
Arbeidsavklaringspenger	2	1	2
Kontantstøtte / overgangsstønad	4	0	2
Sosialhjelp	11	7	9
Andre grupper	4	1	2
Ukjent status	14	4	9

Kilde: System for persondata og KOSTRA, Statistisk sentralbyrå.

Hvem er med?

Følgende beregninger er gjort før vi har sett på status på arbeidsmarkedet: (a) Alle deltakere i introduksjonsprogrammet som har avsluttet eller avbrutt i løpet av 2013, tas innledningsvis med i populasjonen. (b) Kun de som faktisk har avsluttet, som ikke er borte fra programmet midlertidig, skal regnes med. Videre blir de sjekket mot dem som deltok i programmet det påfølgende året. (c) Kvinner som avbryter programmet fordi de får barn rett etter avbrutt program eller av ulike grunner ikke kommer tilbake i programmet etter endt permisjon, blir lagt til neste årgang. På denne måten «gis» de ett år med omsorgspermisjon før de kommer med i statistikken.

I denne gruppen med ukjent utdanning kan vi anta at en del personer har lite skolegang, da de har svært dårlige resultater i introduksjonsordningen (Blom & Enes 2015; Enes & Wiggen 2016). Kun fire av ti av dem med ukjent utdanning var i arbeid eller utdanning, mens dette gjaldt mer enn seks av ti med oppgitt utdanning. Et gjennomgående lavere utdanningsnivå, kan være med på å forklare de negative resultatene for kvinner.

Hvem deltar i programmet?

Introduksjonsordningen er for personer som har kommet til Norge som flyktninger, eller har fått oppholdstillatelse på humanitært grunnlag. Programmet tilbys også familiegjenforente til disse gruppene, samt personer som har fått kollektiv beskyttelse eller oppholdstillatelse på selvstendig grunnlag etter samlivsbrudd p.g.a. mishandling i samlivet.

Hvor lenge varer programmet?

Varigheten på programmet skal tilpasses den enkeltes behov. Det vil si at noen kun har behov for opplæring i noen måneder, mens andre kan ha det i to år. Introduksjonsloven åpner for at programmet kan vare i inntil tre år ved særskilte behov. Kommunene avgjør lengden på programmet. Kriteriene for forlengelse til et tredje år varierer fra kommune til kommune (Skutlaberg, Drangslund & Høgestøl 2014). I en kommune kan det være at man gir et tredje år til personer som deltar i grunnskoleopplæring for voksne, i en annen kommune gis et tredje år til de deltakerne som har stor sannsynlighet for å komme ut i betalt arbeid. Stønaden er fastsatt til 2 ganger grunnbeløpet i folketrygden per år, uansett varighet på programmet.

Median

Median er den midterste verdien, dersom man deler en gruppe i to like store halvdel, etter at verdiene er sortert stigende eller synkende. Det vil altså være like mange personer med antall måneder over, som under medianen.

Permisjoner

Ved permisjon fra programmet mottar man i de fleste tilfeller ikke stønad. Forskriften til Introduksjonsloven skiller mellom permisjoner med og uten introduksjonsstønad. Ved permisjon ved egen sykdom eller barns sykdom, permisjon ved fødsel og adopsjon, og ved permisjon ved overgang til arbeid mottar deltaker ikke introduksjonsstønad.

Kommer fra andre land enn menn

Vi ser en overvekt av kvinner fra Somalia og Russland blant kvinnene som har gått ut av introduksjonsprogrammet; de representerer to grupper som utpeker seg med lave andeler i arbeid og utdanning etter endt program. Blant menn derimot, kommer en større andel fra for eksempel Eritrea. Eritreiske flyktninger gjør det jevnt bra år etter år. Dersom gruppen av kvinner har en overvekt av personer fra land som gjør det dårlig, og menn har en overvekt av personer fra land som gjør det bra, vil dette kunne påvirke snittresultatene.

Hvem som kommer fra hvilke land varierer fra år etter år. Det kan hende vi vil se flere kvinner fra Eritrea om et par år, dersom de kommer som familiegjenforente til menn fra samme land.

Mor og omsorgsperson

Etter flukt og urolige tider ser vi at kvinner ofte får barn når de slår seg til ro. Fødselstallene her i landet fikk et oppsving i etterkant av andre verdenskrig. I en studie der man så på fødselsratene til flyktningkvinner i Norge, fant Lappegård (2000) at flyktningene hadde spesielt høy fødselsrate i løpet av de første tre årene etter ankomst til landet. Videre fant hun at flyktninger som kommer til Norge for å gjenoppta ekteskapet, fikk barn raskere etter ankomst enn dem som kom til landet sammen med familien sin.

Mange kvinner i introduksjonsprogrammet får barn underveis eller i tiden rett etter endt program (Enes & Wiggen 2016; Lillegård & Seierstad 2013). Mange av flyktningkvinnene er også alene med omsorgen for barna. De siste årene har om lag en av ti deltakere vært enslig forsørger med barn (Enes 2014; Enes & Wiggen 2016). Følgelig har mange av de kvinnelige deltakerne omsorg for små barn, og ofte flere barn. Barnefamilieene blant flyktninger er større enn for hele befolkningen. Parhusholdninger med barn der minst en deltar i introduksjonsprogrammet, er gjennomsnittlig på 4,5 personer, mens barnefamilier i hele befolkningen består av 4 personer. Blant enslige forsørgerne i introduksjonsprogrammet består husholdningene av 3 personer, mens tilsvarende tall er 2,6 for alle enslige forsørgerne i Norge i tilsvarende alder (Enes & Wiggen 2016).

Mange av kvinnene har med seg barn som skal finne seg til rette i det norske samfunnet. De har kommet til et land der mye er nytt; hjem, nabolag, venner, språk, kultur, barnehage eller skole. Kvinner er ofte «limet» i familien, de som passer på at de andre har det bra, trives og klarer seg. Samtidig som de ofte har mer praktisk ansvar for at alle i familien får mat, har passende klær, osv. Barna kan etter en lang flukt og separasjon fra far, være mer knyttet til mor (Djuve et al. 2011:57).

Her spiller også kulturelle faktorer inn, fordelingen av ansvar i hjem og familie, omsorg og oppfølging av barn som hovedsakelig tilfaller kvinnen (Blom & Enes 2015; Djuve, Kavli & Haglund 2011). Omsorg for små barn og deres integrering i det norske samfunnet kan ofte ta fokuset vekk fra norskopplæring og arbeidspraksis. For at kvinner med små barn skal kunne delta i arbeidslivet, forutsetter det at de har barnehageplass, tilgang til transport, samt arbeidstider som lar seg kombinere med familielivet.

I studien Kvinner i kvalifisering (Djuve et al. 2011) konkluderte FAFO-forskerne med at store barneflokker og gjentatte fødsler under introduksjons-

programmet var en av hovedårsakene til at kvinner ikke deltok i arbeidslivet og i utdanning i like stor grad som menn.

Lang tid – mindre intensiv opplæring?

Introduksjonsprogrammet skal tilpasses den enkeltes behov for kvalifisering, både når det gjelder innhold og lengde. Kvinner bruker i gjennomsnitt lengre tid i programmet enn menn (Enes & Wiggen 2016). Fra de begynte til de sluttet i programmet, brukte kvinnene som avsluttet i 2013 i snitt 30 måneder, mens mennene brukte 25. Fravær eller ulike typer permisjoner er her tatt med. Fødselspermisjoner kan vi anta er hovedforklaringen på denne kjønnsforskjellen.

Gjennomsnittlig tid kvinner bruker i programmet er høyere enn medianen, det vil si den midterste verdien i antall måneder i programmet (se tekstboks for nærmere forklaring). Dette tyder på at noen kvinner bruker svært lang tid fra programstart til programslutt. Gjennomsnittet blir trukket opp til 30 måneder, mens medianen ligger på 28 måneder.

Ser vi på antall måneder med introduksjonsstønad, som tyder på aktiv deltakelse i programmet, er det mindre forskjeller; mennene mottok stønad i 24 måneder i snitt, mens kvinnene mottok den i 26 måneder. 4 av 10 kvinner mottok introduksjonsstønad i inntil 2 år, mens vel 6 av 10 deltok aktivt i programmet i mer enn 2 år. Til sammenligning hadde halvparten av mennene et introduksjonsprogram som varte i to år eller mindre. Blant menn er fordelingen mellom antall måneder med introduksjonsstønad og antall måneder fra oppstart til slutt, relativt lik (se figur 1).

Lang tid i introduksjonsprogrammet kan i mange tilfeller føre til et mindre intensivt opplæringsløp, og progresjonen i norskopplæringen kan derfor bli lav (Djuve et al. 2011). Da vi har sett at kvinnene bruker lenger tid i introduksjonsprogrammet, kan en konsekvens av dette være at de får et mindre intensivt opplæringsløp.

Menn kommer først, kvinner etterpå

Flukten til Norge kan være både lang og farefull. Ofte er det mennene som kommer først, mens kvinner og barn kommer senere som familiegjenførende (Sandnes & Østby 2015). Blant de kvinnelige tidligere deltakere i introduksjonsprogrammet, er det en overvekt som har kommet som familieinnvandrere. Blant menn, derimot, er det flere asylsøkere (Blom & Enes 2015). Vi har tidligere sett at flyktninger som kommer som asylsøkere generelt gjør det bra når det gjelder deltakelse i arbeid og utdanning i etterkant av programmet.

Blant de tidligere deltakerne i introduksjonsprogrammet er de fleste av kvinnene gifte. Blant mennene er derimot flest ugifte, i alle fall slik de er registrert i Norge. Vi kan likevel ikke utelukke at de har ektefelle i

Begreper

Innvandrere

Innvandrere: personer som er født i utlandet av to utenlandsfødte foreldre og fire utenlandsfødte besteforeldre.

Norskfødte med innvandrerforeldre: født i Norge av to utenlandsfødte foreldre, har fire utenlandsfødte besteforeldre. Samlet blir disse to gruppene ofte omtalt som personer med innvandrerbakgrunn.

Flyktninger og familieinnvandrede til disse

Flyktning: en person som har fått oppholdstillatelse etter søknad om beskyttelse (asyl). Brukes om dem som har fått tillatelse på humanitært grunnlag, beskyttelse, kollektiv beskyttelse, eller som overføringsflyktning.

Opphold på humanitært grunnlag gis til personer som har behov for beskyttelse eller er i en sårbar posisjon.

Overføringsflyktning: en person som befinner seg utenfor hjemlandet, og overføres til et tredje land etter et organisert vedtak, vanligvis i samarbeid med FNs høykommissær for flyktninger.

Kollektiv beskyttelse omfatter krigsflyktninger med familier (i Norge hovedsakelig fra Bosnia-Hercegovina).

Primærflyktning: en person med innvilget asyl eller opphold på humanitært grunnlag, overføringsflyktning, eller som tilhører en gruppe med kollektiv beskyttelse.

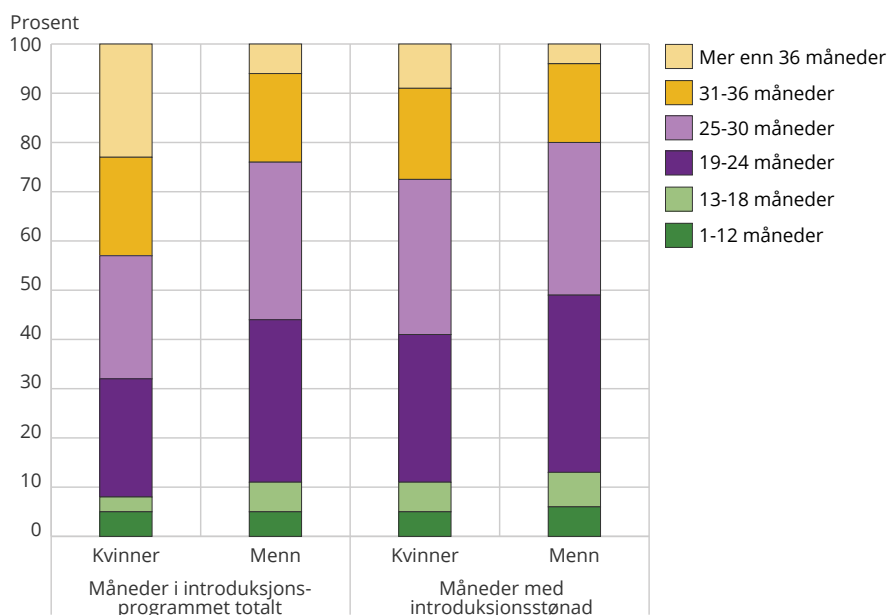
Sekundærflyktning/familieinnvandrer: en person som har et familiemedlem (referanseperson) i mottakslandet og får derfor innvilget oppholdstillatelse. Omfatter gjenforening, utvidelse/etablering, medfølgning (kommer sammen med en annen familieinnvandrer), tilknytning og uspesifiserte familiegrunner.

Personer med flyktningbakgrunn: flyktninger og familieinnvandrede til disse (primærflyktninger og sekundærflyktninger samlet).

Ikke inkludert: Asylsøkere som venter på en avgjørelse om beskyttelse (asyl) og opphold i landet, er ikke inkludert blant personer med flyktningbakgrunn.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Figur 1. Menn og kvinner som avsluttet introduksjonsprogrammet i 2013. Antall måneder med introduksjonsstønad og antall måneder i programmet totalt

Kilde: KOSTRA, Statistisk sentralbyrå.

Litteraturliste

- Blom, S., & Enes, A. W. (2015). *Introduksjonsordningen – en resultatstudie* (Rapporter 2015/36). Hentet fra <http://www.ssb.no/utdanning/artikler-og-publikasjoner/introduksjonsordningen-en-resultatstudie>
- Djuve, A.B., Kavli, H.C., & Hagelund, A. (2011). *Kvinner i kvalifisering: Introduksjonsprogram for nyankomne flyktninger med liten utdanning og store omsorgsoppgaver* (Fafo-rapport 2011/02). Hentet fra <http://fafo.no/index.php/nb/zoo-publikasjoner/fafo-rapporter/item/kvinner-i-kvalifisering>
- Enes, A.W. (2014). *Tidligere deltakere i introduksjonsprogrammet 2007-2011: Arbeid, utdanning og inntekt* (Rapporter 2014/15). Hentet fra <http://www.ssb.no/utdanning/artikler-og-publikasjoner/tidligere-deltakere-i-introduksjonsprogrammet-2007-2011>
- Enes, A. W., & Wiggen, K. S. (2016). *Tidligere deltakere i introduksjonsordningen 2009-2013* (Rapporter 2016/24). Hentet fra <http://www.ssb.no/utdanning/artikler-og-publikasjoner/tidligere-deltakere-i-introduksjonsordningen-2009-2013>
- Introduksjonsloven. (2003). *Lov om introduksjonsordning og norskopplæring for nyankomne innvandrere*. Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2003-07-04-80>
- Lappegård, T. (2000). *Mellom to kulturer: Fruktbarhetsmønstre blant innvandrerkvinner i Norge* (Rapporter 2000/25). Hentet fra <http://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/mellom-to-kulturer?fane=om>
- Lillegård, M., & Seierstad, A. (2013). *Introduksjonsordningen i kommunene: En sammenligning av kommunenes resultater* (Rapporter 2013/55). Hentet fra <http://www.ssb.no/utdanning/artikler-og-publikasjoner/introduksjonsordningen-i-kommunene>
- Meld. St. 30 (2015-2016). (2016). *Fra mottak til arbeidsliv – en effektiv integreringspolitikk*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/6676aee374348ee805e9fc5f60b6158/no/pdfs/stm201520160030000dddpdfs.pdf>
- Sandnes, T., & Østby, L. (2015). *Familieinnvandring og ekteskapsmønstre 1990-2013* (Rapporter 2015/23). Hentet fra <http://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/familieinnvandring-og-ekteskapsmonster-1990-2013>
- Skutlberg, S., Drangslund, K.A.K., & Høgestøl, A. (2014). *Evaluering av introduksjonsprogrammene i storbyene* (Ideas2evidence-rapport 09:2014). Hentet fra <http://ideas2evidence.com/sites/default/files/Evaluering%20av%20introduksjonsprogrammene%20i%20storbyene.pdf>
- Tronstad, K. R. (2015). *Introduksjonsprogram for flyktninger i norske kommuner: Hva betyr organiseringen for overgangen til arbeid og utdanning?* (NIBR-rapport 2015:2). Hentet fra <http://www.hioa.no/Om-HiOA/Senter-for-velferds-og-arbeidslivsforskning/NIBR/Publikasjoner/Publikasjoner-norsk/Introduksjonsprogram-for-flyktninger-i-norske-kommuner>

hjemlandet sitt. Den største aldersgruppen blant menn i introduksjonsprogrammet de siste årene har vært 26-35, og det kan tenkes at en del av disse er gifte og vil søke om familiegjenforening. Underholdskravet for familiegjenforening kan være en motiverende faktor for å komme ut i arbeid fortest mulig. Som nevnt ovenfor er det å være ugift eller enslig som innvandrer positivt for deltakelse i arbeid eller utdanning (Blom & Enes 2015; Enes & Wiggen 2016; Tronstad 2015).

Får kvinner et dårligere introduksjonsprogram?

Flere studier har vist at personer som får tiltak som er nært knyttet opp til arbeidsmarkedet i introduksjonsprogrammet, har en høyere andel i arbeid eller utdanning i årene etter endt introduksjonsprogram enn de andre (Blom & Enes 2015; Enes & Wiggen 2016; Tronstad 2015).

Vi ser at like stor andel kvinner som menn får opplæring i norsk og samfunnskunnskap og har språkpraksis. Men når det gjelder andre tiltak som er tettere knyttet opp mot arbeidsmarkedet, ser vi at en mindre andel kvinner enn menn har disse tiltakene. Færre kvinner har yrkespraksis, arbeidspraksis og betalt arbeid som en del av programmet (Blom & Enes 2015). Dersom kvinner får et mindre tilpasset introduksjonsprogram enn menn, kan dette være med på å påvirke kvinnenes vei inn på det norske arbeidsmarkedet.

Da mange kvinner enten er gravide eller har omsorg for små barn i tiden de deltar i introduksjonsprogrammet, kan det påvirke tilbudet de får. Djuve og hennes kollegaer (2011) fant at mange programrådgivere syntes det var vanskelig å gi kvinner språk- eller arbeidspraksis, dersom de antok at deltakerne kom til å ha mye fravær. Konsekvensene ble i mange tilfeller at kvinnene satt igjen med et introduksjonsprogram som i hovedsak bestod av norskopplæring.

Mulig å tenke flere tanker samtidig?

Gapet mellom kvinner og menns deltakelse i utdannings- og arbeidslivet etter introduksjonsprogrammet har flere mulige forklaringsfaktorer.

Kvinner har høyere alder når de går ut av introduksjonsprogrammet, og mange har landbakgrunn som kjennetegnes av lav deltakelse i arbeid og utdanning for kvinnene. Videre er kvinnenes utdanningsnivå lavere, og flere kommer til Norge som familiegjenforente. Disse egenskapene er det ikke noe å gjøre med, men de kan være medvirkende til at andelene i arbeid og utdanning blir lavere for kvinner enn menn.

Dersom introduksjonsordningen blir dårligere tilrettelagt for kvinner, og mange får et program som nesten utelukkende består av norskopplæring (Blom og Enes 2015; Djuve et al. 2011), kan dette rettes opp ved en bedre tilpassing av programmet for kvinner.

Kvinner trenger norskopplæring, kunnskap om det norske samfunnet og kontakt med arbeidslivet. Men å få barn er naturlig, enten man kommer fra Bagdad eller Bergen. Én av grunnene til flyktningkvinner manglende deltakelse kan nettopp være opphopning av krevende omsorgsoppgaver i denne livsfasen. Ofte kommer de fra land der barnehage ikke er en selvfølge eller er helt ukjent som omsorgsform. Terskelen for deltakelse i det norske samfunnet vil derfor være høyere for en del kvinner enn for menn. Mange vil trenge tid for å klare å komme seg inn på et presset norsk arbeidsmarked med høye kompetansekrav.

Kvantitative målinger begrenser hva det er mulig å fange opp. Samfunnsdeltakelse, som også er et mål for introduksjonsordningen, er et område som ikke fanges opp i statistikken. Likeledes verdien av at barna får et trygt møte med det norske samfunnet, og en god oppfølging rundt deres hverdag i barnehage, skole og fritid. Det kan gå flere år før mange kvinner tilegner seg gode nok språkkunnskaper og er klare til å gå ut i jobb på grunn av omsorgsoppgavene.